

M ű l t b a n é z ő

Dr. Fáy Aladár: Az ásványvizekről*

Dr. Vértés László

Fáy Aladár – „a haza mindenese”, Fáy András leszármazottja – 140 évvel ezelőtt, 1864. március 1-én született a Nógrád vármegyei Mohorán és 80 évesen, 1944. január 27-én, 60 éve halt meg Budapesten.

Életrajzával, pályájával foglalkozik – többek sorában – a Magyar Orvostörténelmi Társaság főtítkára, Dr. Honti József az Orvosi Hetilap hasábjain (2) és az Új Magyar Életrajzi Lexikonban (3), a Fáy Társaság ülésein pedig Fáy Veronika Főorvosnő (1) és e sorok írója (4).

Fáy Aladár Pozsonyban érettségizett, Budapesten és Bécsben járt egyetemre, az utóbbi városban avatták orvossá 1889-ben. Három éven át a pozsonyi kórházban működött, 1892-től fregatt orvos a haditengerészetben. 1895-től Budapesten a Belügyminisztérium Egészségügyi Főosztályán dolgozik. 1890-től közegészségügyi felügyelő. 1902-től az általa szervezett, tüdővész elleni védekezés irányítója. 1909-től főfelügyelő. 1919 őszén a Népjóléti Minisztérium államtitkárává nevezik ki. 1925-ben nyugállományba helyezték, június 1-én azonban a tuberculosis elleni védekezés kormánybiztosa lett.

Dr. Fáy Aladár hatalmas munkát végzett, foglalkozott (könyvekben is) az orvosi díjszabással, a közegészségügyi közigazgatással, a hatósági orvos feladatkörével. Az egyik fő műve: „Közegészségügyi szolgálat a községekben”, Budapesten, 1899-ben jelent meg. A 128 oldalas kötet sokoldalúan elemzi az ételmezés, a gyermekvédelem, a kuruzslás, az orvosi és szülésznői gyakorlat, a járványok, a védhímlőoltás, stb. mindennapos kérdéseit. Közérthetően fogalmazza meg a tudnivalókat. Hét és fél oldalas tárgymutató könnyíti meg a tájékozódást.

Szakfolyóiratunk témakörének megfelelően kiemeljük a 23–26. oldalról az „ásványvizek” című fejezetet.

„I. Védterület és fűrészi engedély.

Ásvány- és gyógyforrásokra s vizekre a földmivelségi miniszter az érde-

keltek és szakértők meghallgatásával a helyi viszonyoknak megfelelő védterületet állapít meg, melyen belül harmadik személy furásokat csak hatósági engedéllyel, s csak akkor eszközölhet, ha ez által a már létező forrást semmiképpen nem veszélyeztetik, ellenesetben az érdekelt fél kérelmére a munkálat megszüntetendő. (1885. évi XXIII.t.-cikk 16.§-a.) A megállapított védterületen ásási vagy fűrészi engedélyt a bányakapitányság ad, melynek határozata ellen a földmivelségi miniszterhez lehet fellebbezni. (U.a.t.-cz. 157.§-a.)

2. Ásványvizek forgalomba hozatala

Ásványvizek forgalomba hozatalának engedélyezésért a belügyminiszterhez kell folyamodni.

A kérvényhez csatolandók:

- Hatósági bizonyítása annak, ahogy a tulajdonos a forrás vize fölött szabadon rendelkezik. (1893. évi 60889. sz. belügym. rend.)
- Hiteles vegyelemzés,
- Szakértői vélemény arról, hogy a forrás vize mily betegségek ellen használható sikeresen,
- a tisztí főorvos véleményes nyilatkozata. (1877. évi 539968. sz. belügym. rend.)

Jegyzet: Keserűvizek forgalomba hozatalára gyógyszerészeknek, droguistáknak, kereskedőknek és szatócsoknak külön engedély nem kell (ez már kereskedelmi iparigazolványukban fennfoglaltatik.)

Kizárólag keserűvíz elárúsításával foglalkozó czégnek, azonban erre az elsőfokú iparhatóságtól (főszolgabíró, r.t. város tanácsa) iparendélyt kell nyernie, ha a víz forgalomba hozatala t.i. a B.-M. által már engedélyezett. (1890. évi 25.533 sz. keresk. min. körrend.)

Az ásványvíz forrás tulajdonosa forrása vizét tetszése szerinti elnevezés alatt hozhatja forgalomba, feltéve hogy ez által az áruvédjegyek tekintetében

fennálló s más egyéb törvényeket és rendeleteket vagy másoknak szerzett jogait nem sérti. (1897. évi 122.019. sz. Belügymin. rendelet.)

Az oly ásványvízárú elnevezés, melyre a védjegytörvények szerint valakinek kizárólagos joga van, más által ásványvízforrás elnevezésül nem használható s ennél fogva más számára az ásványvízforrásoknál vezetett nyilvántartóba sem jegyezhető be. (1898. évi 68.462. sz. Belügymin. rend.)

3. Ásványvizek kezelése

Az ásványvizek töltése, tartása s a mesterséges ásványvizek elárúsítása rendeleti uton szabályoztatik. (1876: XIV.t.-cz. 107.§.-a.)

A kezelés (töltés, dugaszolás stb.) szempontjából az összes ásványvizek a következő három osztályba soroztatnak:

1. Élvezeti cikket képező vizekre, melyek dugaszolási módja a tulajdonos szabad tetszésére van bízva.

2. Szabad gázokat – főleg szénsavakat – nélkülöző gyógyvizekre (keserűvizek) s

3. szabad gázokat tartalmazó ásványvizekre, e két osztály vizei csak dugaszoló gép segítségével dugaszolhatók. A 3-ik osztálybeli vizeket tartalmazó üvegek nyakának a nyílás felé keskenyedő kúpakkal kell birniok s elzárásukra csakis a legjobb minőségű parafa dugók használhatók.

Az összes ásványvizek ezen felül csakis teljesen tiszta üveg palaczkokban vagy zománczolt korsókban hozhatók forgalomba, melyek külsőleg az egész nyakat is befedő ónlemezzel zárandók le. Az ásványvizek osztályozása a bemutatott vegyelemzés alapján a belügyminisztériumban eszközöltetik...

A fenti rendelkezéseknek meg nem felelő ásványvizek a forgalomból kizárandók.

Ezen felül köteles a forrástulajdonos a kutat vagy forrást idegen anyagok behatása ellen – elszigetelés által – védeni.

*Megjelent a „Balneológia, Gyógyfürdőügy, Gyógyidegenforgalom” című folyóirat XXIII. évf. 2. számában (2004)

(Elszigetelőül célszerűen alkalmazhatók mészes kőhengerek, vörös fenyő, égett agyag v. beton csövek stb.) (1893. évi 44.404. sz. belügm. körrend. III. része.)

Jegyzet: Az ásványvizek dugóit évszámmal ellátni nem kötelező. (1895. évi 58.607. sz. Belügym. körrend.)

Arsen tartalmú ásványvizek forgalma nem korlátozandó. (1895.évi 97.432. sz. Belügym. rend.)

4. Mesterséges ásványvizek

Mesterséges ásványvizek csak hatósági engedély mellett, vizsgát tett vegyész vagy gyógyszerésznek a felügyelete s vezetése alatt készíthetők.

A szabályok ismételt meg nem tartása esetén az engedély megvonatik. (1876. évi XIV.t.-cz. 108.§.-a.)

Mesterséges ásványvizek gyártására engedélyt a főszolgabíró (polgármester) véleményének meghallgatásával (u.a. t.-cz.154.§.h) pont) az alispán ad. (U.a.t.-cz. 157.§. l) pontja.)

A mesterséges ásványvizek gyártásáról és elárúsításáról az 1898. évi 70.028. sz. alatt kelt belügym. körrendelettel kiadott következő szabályrendelet intézkedik:

1. Mesterséges ásványvizek gyártására csak okleveles gyógyszerész, vagy okleveles vegyész nyerhet engedélyt.
2. Az e célra szolgáló gyárak csak szakértői előzetes megvizsgálás után, s azok véleménye alapján engedélyezhetők.

3. A hatóság köteles ezen gyárak folytonos és rendszeres orvos-rendőri felügyeletéről gondoskodni.

4. Mesterségesen készült ásványvizek edényein jól olvasható nagy betűkkel kitüntetendő, hogy „mesterséges”. Elnevezéseikül csakis a legjellemzőbb kémiai tulajdonságok, például: vasas, jódos stb. használhatók, a feliratokon sem bel-, sem külföldi természetes ásványvizek nevei nem használhatók.

5. Úgyszintén tiltva van mesterséges ásványvizek számára hasonló üvegeket, korsókat, dugaszokat, tokokat, bélyegeket, védjegyeket stb. használni, mint a minőket a hasonló összetételű természetes ásványvizek számára használnak.

6. Mesterséges ásványvizek czimlapján kitüntetendő a gyártó neve s a gyártás helye.

7. Az itt felsorolt móddal ellenkezően kiállított ásványvizeket forgalomba hozni és árulni tilos.

8. Jelen szabályrendelet bármely pontjának megszegése kihágást képez, amely – a mennyiben nem az 1879: XV. T.-cz. 107.§.-ába, vagy más törvénybe ütköző ki hágról van szó, 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel, súlyosabb beszámítás alá eső körülmények fennforgása, vagy a kihágás ismétlése esetében azonkívül 15 napig terjedő elzárással büntetettik.

Visszaesés esetén az egészségügyi hatóság a gyártás engedélyét visszavonhatja.

Kihágás esetén az 1880. évi 38.547. sz. belügym. körrend. 8.-§.-ában felsorolt hatóságok illetékesek eljárni.

A fent idézett körrendelet értelmében a mesterséges ásványvizek gyártására, melyekre nézve egyébként a szódavíz gyártására vonatkozólag 1895. évi január hó 7-én 110.461. sz.a. kiadott belügym.rend. (lásd IV.czim) intézkedései irányadók, adott engedélyekről, ezek megvonásáról, vagy a gyártás önkéntes beszüntetéséről a belügym. miniszternek jelentés teendő.”

Dr. Fáy Alkadár idézett anyaga példászerű: gondos, lelkiismeretes, valóban a közjóért fáradozik.

Emlékezzünk a jeles elődre – érdemes rá!

Irodalom

Fáy Veronika: A Fáy-család kapcsolata az orvostudományal. Előadás és kézirat. Fáy Társaság, Budapest

Honti József: Dr. Fáy Aladár (1864–1944). Orvosi Hetilap, 1997. 138. 158l.

Honti József: Fáy Aladár. Új Magyar Életrajzi Lexikon, II., Magyar Könyvklub, Budapest, 2001. 536. oldal.

Vértes László: Dr. Fáy Aladár orvostudor életművéről. Fáy Társaság, Budapest, 2003. november II.

Szerző: Dr. Vértes László
főorvos
Budapest

A Kárpát-medence ásványvizei

II. Konferencia

Csíkszereda, 2005. július 28–30.

A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem–Csíkszeredai Campus és a Felszín Alatti Vizekért Alapítvány szervezésében idén is megrendezésre kerül a tavalyi sikeres konferencia. A konferencia részvételi díja várhatóan idén is 120 Euró, amely magába foglalja a hivatalos kiadványok költségeit, a szállást (Campusban) és étkezési költségeket, valamint a szakmai kirándulás költségeit. Szállodai elhelyezésre is mód lesz, de ez költségesebb. A kiutazás szervezésénél a FAV Alapítvány segítséget nyújt, de a költségeket idén nem tudja vállalni.

Előzetesen jelentkezni az Alapítvány elnökénél (liebepal@vituki.hu címen) lehet, illetve legkésőbb a balatonfüredi konferencián (március 30–31.). Az előzetes jelentkezésnél az előadók nevét és a dolgozatok és poszterek címét is kérjük megadni. A 2. Körlevélben (április 15-ig) visszajelzett dolgozatokat május 15-ig kell leadni, a posztereket elég a konferenciára elkészíteni, de ebben az esetben azok anyaga nem szerepel a kiadványban. A részletes programot a 3. Körlevél (június 1.) fogja tartalmazni.

Budapest, 2005. február 24.

Liebe Pál
a FAV Alapítvány Kuratóriumának elnöke